

Concert i.s.m.
de Groningsche
Muziekvereniging

ZA 22 FEB

---

foto: Otto van den Toorn

SIMONE LAMSMA & BEATRICE RANA

SPANT/DE OOSTERPOORT

PROGRAMMA

Claude Debussy (1862-1918)

Beau soir (1880/1891) *arr. Jascha Heifetz (1935)*

Claude Debussy

Minstrels (1910) *Uit: Préludes, livre I*

Eugène Ysaÿe (1858-1931)

Poème élégiaque op. 12 (1890)

Igor Stravinsky (1882-1971)

Divertimento (1932-1934) *arr. ballet:*

Baiser de la Fée (1928), I. Stravinsky & S. Dushkin

1. *Sinfonia*

2. *Danses suisses*

3. *Scherzo (Au moulin)*

4. *Pas de deux: Adagio-Variation-Coda*

Pauze

Lili Boulanger (1893-1918)

Nocturne (1911)

César Franck (1822-1890)

Vioolsonate in A (1886)

1. *Allegretto ben moderato*

2. *Allegro*

3. *Recitativo-Fantasia: Ben moderato*

4. *Allegretto poco mosso*

Simone Lamsma & Beatrice Rana

Simone Lamsma, geboren in Leeuwarden, begon als vijfjarige met vioolspelen en verhuisde al op haar elfde naar Engeland om aan de Yehudi Menuhin school te studeren. Als veertienjarige debuteerde zij met het eerste vioolconcert van Paganini. Haar carrière blijft zich ontwikkelen, ze treedt op in alle grote concertzalen met haar repertoire van ruim 60 vioolconcerten. Jaap van Zweden noemt haar “een van de meest toonaangevende violisten ter wereld”. Simone speelt op de ‘Mlynarksi’-Stradivarius uit 1718 in bruikleen. De Italiaanse pianiste Beatrice Rana staat op hetzelfde hoge internationale

niveau. Deze twee wereldsterren treden voor het eerst op als duo, dat moet een muzikaal hoogtepunt van 2025 zijn.

In het prachtige en afwisselende programma deze avond o.m. de vioolversie van *Beau Soir*, een van Claude Debussy's meest geliefde liederen; het intense eerste toondicht van de briljante violist en componist Eugène Ysaÿe; een eerbetoon van Igor Stravinsky aan Tsjajkovski; de weemoedige *Nocturne* van de jonggestorven Lili Boulanger; en tot slot César Franck's beroemde vioolsonate, zijn meeslepende huwelijkscadeau voor Eugène Ysaÿe. Kortom, een avond om naar uit te zien!

PROGRAMMATOELICHTING

Mijmeren en lachen

De avond begint met twee composities van **Claude Achille Debussy** – die oorspronkelijk geen van beide voor viool en piano geschreven zijn. De eerste is een lied, *Beau Soir*, gecomponeerd in 1883 op een tekst van de dichter Paul Bourget, dat grote populariteit verwierf en door grote zangers als Jessye Norman, Renée Fleming, Dietrich Fischer-Dieskau en zelfs Barbra Streisand opgenomen is. In 1935 bewerkte Jascha Heifetz het voor viool en piano en ook deze versie werd zeer geliefd. Het lied schetst een mijmering van de dichter over de zin van het leven, tijdens een rode zonsondergang aan de oever van een brede rivier 'die naar de zee stroomt zoals wij naar het graf'. De muziek die deze diepe gedachte begeleidt is door Debussy 'durchkomponiert': van begin tot eind volgt de muziek de tekst, zonder herhalingen van eerdere fragmenten en brengt zo elke nuance van het gedicht tot uitdrukking. Het werk is een vroeg voorbeeld (Debussy was 20) van de later zo kenmerkende impressionistische stijl van de componist.

Zo'n dertig jaar later schreef hij, naar voorbeeld van Chopin, de *24 Préludes voor piano*, publiceerde deze in twee boeken, en de laatste prelude in *Livre I*, getiteld *Minstrels*, neemt hiervan een aparte plaats in. Tijdens een vakantie in Zuid-Engeland, in 1905, had hij in Eastbourne kennisgemaakt met het optreden van een *minstrel band*. Vanuit het raam

van zijn hotelkamer zag hij clowns en zwart geschminkte muzikanten in kleurige jacquets en hoge hoeden langspaderen. Hun jolige, soms vulgaire – maar strak geregisseerde – dans en muziek, met jazzelementen, blues, ragtime, en grillige en scherpe staccato's ('nerveux et avec humeur', noteert Debussy) komen alle naar voren in deze prelude – en helemaal in de uitvoering in 1912 door Debussy zelf, zoals vastgesteld in de bewaard gebleven piano rollen, en geanalyseerd in 2014 door de Amerikaanse musicoloog Jocelyn Ho. Ook *Minstrels* is meermaals opgenomen, o.a. door Yehudi Menuhin, begeleid door Menahem Pressler – die met zijn Beaux Arts Trio meerdere keren in De Oosterpoort acte de presence heeft gegeven.

Een reusachtig violist

De Belgische violist **Eugène-Auguste Ysaÿe** was in alle opzichten een groot violist. Hij was lang, fors en gespierd, een 'hulky appearance', en er werd wel gezegd dat, met hem in staande positie, een altviool op een viool leek, en een viool op een driekwart viooltje. Zijn techniek, in het bijzonder zijn intonatie, was vlekkeloos, en door de verschillende expressiemogelijkheden van het vibrato te exploreren – waaronder variatie in snelheid, breedte en intensiteit – om bepaalde noten in een frase te accentueren, werden zijn interpretaties famous. Het *Poème élégiaque in d klein, op.12* voor viool en piano, geschreven

in 1892-93, en later door hem georkestreerd in 1903, is de eerste van de in totaal negen poèmes. Deze vrije muziekvorm is in feite door Ysaÿe bedacht, niet gebonden aan regels waaraan een soloconcert is gehouden, vrij om emoties, lyrische en dramatische passages te laten horen. De inspiratie voor het *Poème élégiaque* was Shakespeares Romeo en Julia en hij gebruikte zijn vormvrijheid door de lage G-snaar een toon lager te stemmen, zodat de viool soms donkerder en warmer, als een altviool, kon klinken – zoals tijdens de plechtige *Scène funèbre* in het midden van het stuk. Thematisch zijn vooral elementen ontleend aan de muziek van Wagner, en ook van Gabriel Fauré (aan wie het is opgedragen) en César Franck. Dit poème vormt de inspiratiebron van het beroemde *Poème op.25* van Ernest Chausson, dat in 1896, drie jaar later, met enige compositorische hulp van Ysaÿe (vooral de cadens) tot stand kwam.

De kus van de fee

In 1928 ontving **Igor Fyodorovich Stravinsky** van de beroemde Russische ballerina Ida Rubinstein de opdracht om een ballet te componeren. Hij liet zich hiervoor inspireren door het sprookje *De sneeuwkoningin* van Hans Christian Andersen, en het resultaat, *Le baiser de la fée* – een neoklassiek ballet in één acte met vier scènes – is een hommage aan Tsjaikovski's sterfdag, toen 35 jaar geleden. De première

vond plaats in Parijs, op 27 november van datzelfde jaar. Stravinsky's hommage was een melange van thema's van vroege liederen en pianocomposities van Tsjaikovski [de musicoloog David Drew en, later, Robert Craft (co-auteur van deel III van Stravinsky's autobiografische ontboezemingen) vonden in totaal 16 verwijzingen], en van Stravinsky's eigen thematische en melodische creaties in de stijl van Tsjaikovski. Hij deed dat zo goed dat hij later bekende niet meer precies te weten wat van hemzelf en wat van Tsjaikovski was. Het *Divertimento* is een orkestsuite van de balletmuziek die Stravinsky, samen met de violist Samuel Dushkin, in 1934 maakte. Ze maakten ook een versie voor viool en piano onder dezelfde naam. Het bestaat uit vier delen, een geïnstrumenteerde weergave van de vier scènes uit het ballet: *Sinfonia*, *Danses suisses*, *Scherzo*, en tenslotte *Pas de deux*, een bijzonder elegante afsluiting.

Nocturne

Dat **Juliette Marie Olga (Lili) Boulanger** een wonderkind was is in zekere zin geen wonder want reeds in de baarmoeder was zij de hele dag omgeven door muziek. Haar vader, de componist en pianist Ernest Boulanger die in 1835 de prestigieuze Prix de Rome voor compositie had gewonnen, was o.m. docent compositie en tevens zangpedagoog aan het Conservatoire de Paris. Haar moeder, de Russische prinses Raïssa Mychetsky, was zangeres, evenals

haar grootmoeder. Lili Boulanger groeide dus op in een muzikaal milieu, waar toonaangevende musici, waaronder Gabriel Fauré en Maurice Ravel, aan huis kwamen. Reeds op tweejarige leeftijd werd vastgesteld dat zij een absoluut gehoor had. Als vijfjarige begeleidde zij haar oudere zus Nadia – later een gevierd muziekpedagoog – naar het conservatorium waar ze al spoedig lessen in muziektheorie en solfège volgde. Lijdend aan een chronische longontsteking, later ook aan de ziekte van Crohn, kreeg ze naast haar conservatoriumopleiding ook veel lessen aan huis, en bekwaamde ze zich niet alleen in compositie maar ook instrumenteel (piano, viool, cello, harp), en was zeven dagen per week met muziek bezig. In 1913, op 19-jarige leeftijd, won zij als eerste vrouw de Prix de Rome voor haar cantate *Faust et Hélène*, en verbleef vervolgens een jaar in de Villa Medici in Rome. Ook kreeg ze een vast contract van muziekuitgever Ricordi om haar werk wereldwijd te kunnen publiceren. Als componist was ze tot het einde toe (1918, op 24-jarige leeftijd) zeer productief en had een voorkeur voor het lied en voor geestelijke koormuziek zoals *Vieille prière bouddhique*, *Psaume 130* en *Piu Jesu* (dat zij op haar sterfbed aan Nadia dicteerde).

Nocturne is een compositie voor viool en piano, in nachtelijke uren geschreven en opent met een sprankeling van noten door de piano waarna de viool, onder lichte begeleiding, het hoofdthema presenteert. Dan heeft de viool

het rijk alleen, maar naarmate hij meer geagiteerd raakt komt ook de begeleiding weer terug om de solist te ondersteunen. Aan het eind raken de instrumenten met elkaar verstrengeld, de muziek wordt zachter en dooft langzaam uit.

Het huwelijkscadeau

De *Vioolsonate in A gr.t.* uit 1886, is door **César Franck** geschreven als huwelijkscadeau voor Eugène Ysaÿe. Op de morgen van diens trouwdag, 26 september 1886, bood hij het werk de bruidegom aan die, na een snelle oefensessie samen met een andere bruiloftsgast, Léontine Bordes-Pène, besloot het dezelfde dag op het bruiloftsfeest voor de overige gasten uit te voeren. De officiële première (door dezelfde uitvoerenden) volgde op de middag van 26 december van datzelfde jaar, in Musée Moderne de Peinture in Brussel. De sonate was het laatste werk van een nogal lang programma, toen het al schemerde en de musici al moeite hadden de partituur te lezen. Hoewel de museumdirectie verbood om kaarsen aan te steken, werd de uitvoering toch voortgezet, de laatste delen uit het hoofd in vrijwel volledige duisternis. Vincent d'Indy schreef na afloop: 'De muziek hield wonderlijk soeverein stand in de duisternis. Dat wonder zal door de aanwezigen nooit worden vergeten.'

Zoals veel composities van Franck is de sonate cyclisch geschreven. Dat houdt in dat thema(s) in de verschillende delen telkens, in al of niet gewijzigde vorm, terugkeren. Het eerste deel (*Allegretto ben*

moderato) begint met een inleiding van vier maten door de piano waarin de tijd lijkt stil te staan, waarna de viool fluisterend inzet met een 27 maten lang chanson: de thematische celkern van de hele sonate. Het tweede (levendiger) thema door de piano wisselt telkens met de viool, onderwijl verschillende toonsoorten doorlopend. Franck maant de uitvoerenden in de partituur voortdurend om *molto dolce, dolce, dolcissimo* te spelen, waardoor het hele deel eerder als een proloog van de sonate overkomt.

De stemming slaat geheel om in het turbulente tweede deel (*Allegro*), met een vurige introductie door de piano, gevolgd door een hartstochtelijke viool. De lengte van dit deel en het thematisch gewicht van het discours heeft sommige musicologen ertoe gebracht dit *Allegro* als het echte eerste deel te beschouwen. Het derde deel (*Ben moderato: Recitativo, Fantasia*) heeft, zoals de benaming aangeeft, een improviserend karakter en een vrije structuur. Zowel in het recitatieve deel als de daaropvolgende fantasie komen thematische fragmenten uit de eerste twee delen voor; de Fantasia genereert echter ook nog een eigen thema.

De beroemde finale (*Allegretto poco mosso*) levert de ultieme triomf. Dit deel heeft een nieuw thema, afgeleid van het openingsthema van de sonate, en is vrijwel geheel als canon (*dolce cantabile*) geschreven waarbij de viool exact de piano volgt voordat de rollen worden omgedraaid: het verschijnt vier keer als Rondo-

refrein. Verschillende musicologen interpreteren deze passages als het afleggen van de wederzijdse trouwgeloften. Na deze plechtige passages volgt een triomfantelijke Coda, inclusief bruiloftsklokken. De musicoloog James Harding beschreef dit deel als: 'A magnificent example of canonic writing, simple, majestic and irresistible in its ample, beautifully wrought proportions'.

Hans Zaagsma

PRAKTISCHE INFORMATIE GMV

Vrienden van de Groningsche Muziekvereniging

De stichting GMV is een zelfstandige concertorganisatie. Alle werkzaamheden worden uitgevoerd door vrijwilligers. Daarnaast heeft de GMV al jaren een enthousiaste vriendenclub, bestaande uit trouwe bezoekers en andere muzikliefhebbers uit het Noorden. Vrienden genieten voorrechten zoals toezending vooraf van de programmatoelichtingen per email, en korting op het jaarlijkse Vriendenconcert. Vanaf € 50,- per jaar bent u Vriend van de GMV.

Meer informatie

groningsemuziekvereniging.nl
kamermuziek.groningen@gmail.com

De GMV en haar steunfonds het Wenckebachfonds vallen onder de Culturele ANBI regeling.

OVERIGE CONCERTEN UIT HET ABONNEMENT KAMERMUZIEK

SITKOVETSKY TRIO EN SHARON KAM

DEBUSSY, RAVEL, MESSIAEN

WOENSDAG 7 MEI